

El català a la Franja: la lluita per la pervivència

Hèctor Moret i Hugo Sorolla

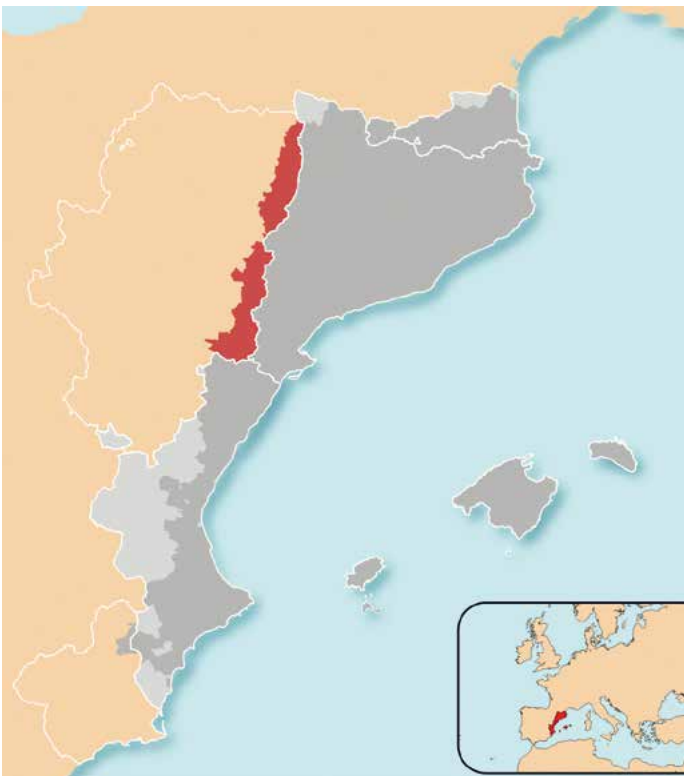
Passen anys i panys, i no hi ha manera: a les comarques que constitueixen la Franja de Ponent es continua constatant una situació de profunda diglòssia, que situa el català com a llengua de les relacions informals, dels aspectes més quotidians de la interrelació humana; llengua coneguda i emprada per la majoria de la població però amb escassíssima presència oral i, sobretot, escrita en els àmbits formals i més prestigiats de la societat: administració, escola, església, mitjans de comunicació... Per contra, el castellà continua essent la llengua oral i escrita de les relacions formals, dels aspectes socialment més prestigiosos de les relacions humanes, la llengua pròpia de la cultura escrita i de l'administració en general.

Així, doncs, és del tot comú no trobar pràcticament retolació —tret d'alguns topònims— en català arreu de la Franja, escoltar a la ràdio o televisió locals tertúlies en les quals tots els contertulians són catalanoparlants però hi intervenen en castellà (i fins i tot, en

alguns casos, amb una visible manca de competència en aquesta llengua). Tampoc no és gens estrany sentir parlar en els plens municipals de la majoria dels nostres pobles gairebé únicament en castellà, o fins i tot sentir el brindis d'una boda d'una parella catalanoparlant en la llengua de Cervantes, només per esmentar algunes situacions quotidianes.

Com segurament recordaran els nostres lectors, el govern aragonès (format aleshores pel PP i el PAR) va tirar endavant l'any 2013 l'ocurrència de rebatejar el català amb l'estrambòtica nomenclatura *Lengua Aragonesa Propia del Àrea Oriental* (el cèlebre acrònim LAPAO). Aquesta decisió va aixecar una gran polseguera en els mitjans de comunicació i en la societat d'arreu de la Franja; tanmateix, en el 2016 el nou govern del PSOE i la CHA va afanyar-se a canviar aquesta denominació per la de *Català d'Aragó*, també erràtica però si més no menys ofensiva que l'anterior. Enllestida la modificació, sembla que tot siguen flors i violes, però la realitat és que, amb la denominació que sia, no ha canviat gairebé res en el panorama general del català a la Franja.

I és que per a trobar una acció destinada a promoure el català amb certa repercussió en la societat cal remuntar-nos a la feina de José R. Bada, conseller de Cultura del Govern d'Aragó entre 1983 i 1987. Conscient que el català vivia una situació precària, en 1984 va impulsar la Declaració de Mequinensa, una cimera d'alcaldes i regidors franjolins en la qual es va acordar que el Govern d'Aragó sol·licitaria al Ministeri d'Educació que s'impartís una assignatura optativa de llengua catalana en els centres educatius de la Franja. Els alcaldes, per la seua banda, es van comprometre a fomentar l'ús públic del català en els seus municipis: retolació, edictes, mitjans de comunicació, comunicacions... Doncs bé, el Ministeri va instaurar de seguida les classes optatives de català. I alguns ajuntaments —pocs— van fer gestos tímids perquè el català fos present en àmbits formals. Resultat: ni els ajuntaments ni el Govern d'Aragó no han desenvolupat en aquestes dècades cap política lingüística amb cara i ulls amb l'objectiu de protegir el català.

Evidentment, les classes optatives per si soles no solucionen gairebé res. La realitat és que aquestes dècades d'ensenyament del català no han servit per a tallar de soca-rel la diglòssia profunda de les comarques de la Franja, que les noves generacions han heretat i mantingut. Bona part dels parlants continuen convençuts que la seua llengua és inferior i que no cal fer-la servir en cap context formal. I això difícilment millorarà si el paper de l'escola envers la llengua pròpia no canvia, ja que tot el sistema educatiu funciona de manera abassegadora en castellà i no promou cap mena de canvi en l'estat de les coses.

I és que des de fa uns quants anys es comencen a detectar, en alguns indrets de la Franja, parelles catalanoparlants que parlen als seus fills en castellà, o xiquets que són de famílies catalanoparlants però que només parlen en castellà entre ells. Es tracta d'un fenomen complex i divers al qual fins i tot s'ha arribat a dedicar una tesi doctoral, però tot sembla indicar que el vigent sistema educatiu i el món de l'oci imperant condueixen els nostres infants cap al castellà, la llengua de prestigi. La qüestió de l'oci, per cert, és un fenomen comú a tots els territoris catalanoparlants: ara ha assolit una gran importància tot el món audiovisual (Netflix, *youtubers*, televisió, reproducció musical...), que s'expressa en castellà o en anglès.

Així, doncs, des de fa força anys, una preocupació prioritària per a les històriques associacions en favor de la cultura i la llengua catalanes a l'Aragó (bàsicament l'Institut d'Estudis del Baix Cinca —amb seu a Fraga— i l'Associació Cultural del Matarranya —amb seu a Calaceit—, coordinades a través de la Iniciativa Cultural de la Franja) és la defensa social del patrimoni lingüístic i cultural del territori. En aquest sentit, tals associacions desenvolupen tota mena d'accions a fi de conscienciar la ciutadania que cal mantenir el nostre patrimoni lingüístic i cultural, com ara l'edició de nombrosos llibres i discs compactes, la publicació regular —des de fa vint anys— de la revista *Temps de Franja*, i la realització de diverses i múltiples campanyes i actes a favor de la cultura i la llengua pròpies de l'Aragó catalanòfon.

La Franja és l'únic territori catalanòfon (amb el Carxe) dins l'Estat espanyol en què el català —amb la denominació que sia— no és llengua cooficial.

En fi, cal recordar que la Franja és l'únic territori catalanòfon (amb el Carxe) dins l'Estat espanyol en què el català —amb la denominació que sia— no és llengua cooficial, amb tot el que això significa. En els darrers anys, des del Govern d'Aragó tan sols s'ha sabut crear —a partir del 2015— una *Dirección General de Política Lingüística* (DGPL) amb la intenció d'ocupar-se de «*la planificación y ejecución de los programas necesarios para garantizar y normalizar socialmente el uso de las lenguas propias de Aragón, en su caso, así como su dignificación, recuperación, protección, promoción y difusión, entre otros, en los ámbitos educativo, de los medios de comunicación y de la vida social, cultural e institucional de Aragón*». S'ha de dir també que aquesta DGPL s'ha ocupat fins ara bàsicament de la protecció, promoció i difusió de l'aragonès, mentre que el català només ha merescut una atenció més aviat tímida, gairebé simbòlica, per part d'aquest organisme de l'administra-

ció autonòmica. Certament, l'aragonès es troba en una situació ben precària (convé recordar que, com en el cas de la LAPAO, l'aragonès va ser rebatejat com a *Lengua Aragonesa Propia de las Áreas Pirenaica y Prepirenaica*, amb l'estrambòtic acrònim LAPAPYP), però també és cert que es

tracta d'una llengua que bona part de la societat aragonesa en general pot entendre que forma part del seu patrimoni cultural i identitari, mentre que el català és vist per aquesta mateixa societat com una cosa aliena a la idiosincràsia aragonesa, una idiosincràcia que té, sembla, en la catalanofòbia un dels pilars més rellevants en el procés de la construcció d'una hipotètica identitat aragonesa emmarcada —això sí— en la identitat espanyola de matriu castellana. Així, sense anar gaire lluny, només cal tenir present l'anomenat conflicte de les obres d'art de la Franja (o de l'*Aragón Oriental*, en denominació de l'Aragó interior), un conflicte que dura dècades. O l'actitud pública catalanofòbica manifestada en els darrers anys per l'actual presidència del Govern d'Aragó. ■